
Otvoreni pristup - hrvatska iskustva

Iva Melinščak Zlodi

Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu

“Istraživački podaci i otvorena znanost”, Zadar, Split, 11-12. 4.
2017.

15 godina pokreta za otvoreni pristup

By "open access" to this literature, we mean its **free availability** on the public internet, **permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers** other than those inseparable from gaining access to the internet itself. The only constraint on reproduction and distribution, and the only role for copyright in this domain, should be to give authors control over the integrity of their work and the right to be properly acknowledged and cited.

Budimpeštanska inicijativa za otvoreni pristup, 2002.

Uspješnost inicijative

Izravni rezultat: 35-50% radova u otvorenom pristupu

Uspješnost u:

- Osvještavanju akademske zajednice
 - Izgradnji informacijske infrastrukture
 - Stvaranju održivih modela otvorene komunikacije
 - Ugradnji načela otvorenosti u strateške dokumente
-

Usporedba Hrvatske i globalne scene?

Zagovaranje i promoviranje otvorenog pristupa

- Osjećaj krize dostupnosti znanstvenih časopisa - u svijetu krajem 90-tih i početkom 2000-tih
 - Teškoće u osiguravanju vidljivosti i odjeka vlastitih rezultata - u Hrvatskoj

 - Radna grupa za otvoreni pristup u HIDD-u (2004.)
 - *Hrvatska deklaracija o otvorenom pristupu (2012.)*
-

Razvoj informacijske infrastrukture

- Već početkom 2000-tih:
 - Dostupni softver otvorenog koda za časopise i repozitorije (EPrints, DSpace, OJS)
 - OAI-PMH, Dublin Core
 - Prva tražilica - OAIster
- Interoperabilnost, standardi, lako pronalaženje

Otvoreno dostupni časopisi u Hrvatskoj

- Hrčak - razvoj vlastitog sustava
 - Principi: osiguravanje vidljivosti za časopise
jednostavnost korištenja za redakcije
napredne značajke suvremenog izdavaštva
 - Zahtjevi su sve složeniji
 - Važnost podrške uredništvima!
- Skupina časopisa - OJS

Repozitoriji u hrvatskim ustanovama

- već 2006. - prva tri: MEF, FF, FSB
 - Uskoro: IRB, PMF
 - Svi: EPrints
 - Od 2015. - DABAR
 - Mreža repozitorija sa zajedničkim politikama, poslovnim procesima, shemama metapodataka, edukativnim materijalima...
 - Povezani s informacijskom okolinom hrvatske znanstvene zajednice (CROSBI, Hrčak, AAI@Edu.HR, ISVU, knjižnični sustavi...)
-

Stvaranje održivih modela

- Održivi poslovni modeli otvoreno dostupnih časopisa
- Održivi repozitoriji

Održivost hrvatskih otvorenih časopisa

- Najveći izazov - svladavanje zahtjeva suvremenog znanstvenog izdavaštva
 - DOI, XML, dokumentiranje uredničkih i recenzijskih postupaka, razrješavanje etičkih sukoba, otkrivanje plagijata, definiranje autorskopравnih odnosa, licenciranje, redovito izlaženje, trajna pohrana, uključivanje u sekundarne publikacije...
 - Mogućnosti:
 - Suradnja s komercijalnim izdavačkim kućama (gubitak samostalnosti)
 - Naknade za objavljivanje kao izvor dodatnih prihoda
 - Stvaranje ili daljnji razvoj suradničkih platformi
-

Održivi repozitoriji

- Malobrojnost uspješnih repozitorija
 - Problemi vezani uz autorsko pravo
 - “Crni otvoreni pristup” (društvene mreže i piratske stranice za znanstvenike)
 - Važnost utkivanja u redovite radne procese znanstvenika i povezivanja s ostalim komponentama znanstvene infrastrukture
-

Ugrađivanje ideje otvorenog pristupa

- ... u programe i strategije ustanova, organizacija i tijela uprave - dionike u znanstvenom životu
 - Primjeri:
 - *Znanstvena i tehnologijska politika RH 2006-2010.*
 - *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (2013.)*
 - *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.)*
 - *Izjava Rektorskog zbora Vrednovanje znanstveno-istraživačkog rada i promicanje otvorenog pristupa znanstvenim informacijama i istraživačkim podacima (2015.)*
-